

Juha Hakalan vierailu

Katsaus ISO-standardeista, (PID-)tunnisteiden tilanteesta, e-julkaisujen identifiointioppaasta ja toimijoiden identifiointioppaasta sekä uudesta kentästä 857

Uudistetut oppaat ja kuulumisia tunnisterintamalta

Melko paljon muutoksia aiempaan sisältävä päivitetty versio e-julkaisujen identifiointioppaasta on valmistunut, mutta ei ole vielä julkaistu. Yleisesti voi todeta, että eri tunnusten "rauhanomainen rinnakkaiselo" korostuu. Samoin toimijoiden identifiointiopas (ajantasaista tietoa [ISNI](#), [ORCID](#), [ROR](#), [RAID](#) -tunnisteista) on valmis ja tavoitteena julkaista ennen kesälomia. Tuoretta asiaa mm. tutkimushankkeiden RAID -tunnisteesta, joka on tarkoitus ottaa käyttöön Euroopassa (tulee Suomessa CSC:n vastuuksi). Tutkimusorganisaatioiden ROR -tunniste taas on luonteeltaan ORCIDin aputunniste.

Keskusteltiin tunnisteiden käytettävyydestä toimijakuvaailussa / kirjastokontekstissa, mm. ORCIDin ja ISNI:n eroista.

ORCID: on osin hyvätasoisia tietoa ja ajantasaista julkaisutietoja, mutta myös paljon tynkätietueita ja tuplia. Tutkijat tallentavat tiedot paljolti itse. ORCID-järjestelmän kautta voivat periaatteessa hakea itse myös ISNI:n, mutta käytännössä ei toistaiseksi ole järin toimiva prosessi.

URN

- URN-Tunnisteiden käyttömahdollisuudet.
- ISNI tai ORCID eivät toistaiseksi ole kiinnostuneet rekisteröimään omaa URN-nimialuetta.
- URN -metanimialue tulee myös käyttöön Kansalliskirjastossa, mikä auttaa myös tietomallityössä (esim. kahteen tai useampaan paikkaan linkittäminen sen avulla ongelmattomasti). URN:t käytössä tällä hetkellä mm. Metatietosanakirjassa.
- Cool URI -linkit on mahdollista myös korjata URNeiksi jälkepäin.
- Suomessa nyt uutena askeleena Kansalliskirjasto hakee oman nimialueen. Nimialueiden hakeminen on nykyisin kevyt prosessi. URNia voidaan käyttää laajasti (nimialueita tällä hetkellä n. 80), julkaisuista esineisiin ja kuin koronarokotepasseihin.
- Katsottiin Kansalliskirjaston tarjoamaa [URN-tunnusten luontiohjelmaa](#) ja Juha esitteli toimintaperiaatteita, lisätietoja URN-asiakaswikissä.

ISSN ja DOI

Kansainvälinen yhteistyö [ISSN -keskuksen](#) kanssa

DOI: handled voi nyt takautuvasti korottaa DOI -tunnuksiksi. Mahdollisista DOIhin tehtävistä uudistuksista ollut kansainvälistä keskustelua.

ARK-tunnus: Kansalliskirjasto harkitsi käyttöönottoa, mutta mm. resoluutiopalveluihin liittyvät kysymykset (onko ylläpito vakaalla pohjalla, esim. Kalifornian yliopiston ilmaiseksi ylläpitämän resolverin tulevaisuus, mahdollinen osoitteiden muuttuminen?)

Yleistä, MARCin ja BIBFRAMEn tilannetta

- Muutokset tunnisteiden ja standardien saralla ovat niin nopeita, että kirjastosektorilla tarvittaisiin näitä aktiivisesti seuraavia ihmisiä.
- MARCin 857 -kenttä auttaa verkkoarkistojen tarkemmassa kuvailussa ja sen avulla voidaan kertoa mm. haravointitiheydestä.
- Entä BIBFRAMEssa esimerkiksi tämä asia? Yleisesti voidaan todeta, että kaikkien formaattien on oltava dynaamisia eikä ole mahdollista "jäädyttää MARCia" ennen BIBFRAMEen siirtymistä. Entä jos (kun) tulee vaatimuksia siitä, että MARCia olisi muutettava BIBFRAME-konversioiden helpottamiseksi - tällaiseen ei helposti suostuta Kongressin kirjastossa? Keskustelua BIBFRAME-kehitystyön ongelmista. Eurooppalaisilta kirjastoilta puuttuu nyt vaikutusmahdollisuuksia ja viestinnässä on ongelmia. Varasuunnitelmaa ei ole. Kongressin kirjasto toimii ensisijaisesti omien intressiensä pohjalta / ei haluaisi ottaa BIBFRAMEssa yhtä suurta ylläpitovastuuta kuin MARCissa. Samoja piirteitä oli aikoinaan MARCin kehitystyössä, mutta BIBFRAME -hanke näyttää menneen huonompaankin suuntaan vaikutusmahdollisuuksien suhteen. Tällä hetkellä voidaan kyllä vaikuttaa MARCin kehitykseen (esim. taannoin KUMEAn ehdotuksesta lähtenyt päivitys: se hyväksyttiin, vaikka kaikki maat eivät aiokaan ottaa sitä käyttöön), mutta BIBFRAMEn osalta tällaista prosessia ei ole. MARCin muutoksiin on Kongressin kirjastolla veto-oikeus ja se voi myös muuttaa ehdotuksen sisältöä, mutta useimmiten ehdotukset on käsitelty melko demokraattisesti.
- BIG-ryhmä (BIBFRAME Interoperability group) voisi nyt tuoda parannusta asiaan? Ryhmä ei kuitenkaan suoraan vaikuta itse kehitystyöhön. MARCin historiaan on kuulunut lukuisten kansallisten formaattien kehittäminen (esim. Suomessa FINMARCin taustalla vaikutti halu saada kansallisbibliografia pidettyä samanlaisena kuin ennenkin, tulostettavissa olevassa muodossa. Tämän tarpeen poistuttua eivät FINMARC tai MARC21-Fin olleet enää niin tärkeitä. Kansallisten formaattien aiheuttamia ongelmia koettiin sitten Suomessakin. Vrt. nyt BIBFRAME-kehitys: omien versioiden kehittäminen liittyy mm. erilaisiin toiveisiin siitä, millä tarkkuudella RDA:ta halutaan soveltaa.
- Pyrkimykset luoda MARCiin uusia RDA:ta palvelevia kenttiä: kaikissa asioissa ei ole vaikuttanut mahdolliselta, joitain osin BIBFRAME antaa toki paremmat mahdollisuudet.

ISO-standardit

- Rajapintastandardit, tunnisteiden ja metadatan standardit ovat kirjastoille tärkeitä. Pulma on usein se, että määritykset tehdään jossain muualla (esim. pienen ja kohta eläköityvän piirin ylläpitämä Open Archives Initiative = metadatan haravoinnin standardin ylläpito tyhjän päälle?) Tällaisia voi olla tulevaisuudessa muitakin.
- Isona ongelmana on ISO-standardien maksullisuus. Suuri organisaatio rahoitetaan standardien myynnillä ja hinta perustuu sivumäärään, mikä ei tietenkään sovi esim. verkossa julkaistavien sanastojen hinnoitteluperusteeksi.

- Dublin Coren ISO-standardin myötä saama status esim. julkishallinnon silmissä joissain maissa ja muut "imagokysymykset": millaisissa tapauksissa ISO-standardina olemisesta on merkittävää hyötyä?

KAM-sektorin semanttinen standardisalkku

Salkun pitäisi sisältää sekä tiedot standardeista että ohjeistusta / viitteitä ohjeistuksiin. Matias Frosteriuksen kanssa voidaan keskustella salkkuun liittyvistä kysymyksistä myöhemmin tarkemmin.

Kuvailun ohjaustyö on tärkeää. Tunnisteiden kontrolloitu käyttö ja standardien noudattaminen

Esim. Saksassa Kansalliskirjasto antaa kaikille julkaisuille URN-nbn -tunnuksen, koska ei luota kustantajien tapaan käyttää ISBN:iä. Joissain maissa syytä epäluottamukseen onkin ilmennyt ja ISBN-tunnusten käyttö rappeutunut, mm. kustantajat kierrättävät vanhoja tunnuksia. ISSN puolestaan ei monissa maissa ollenkaan käytössä.

Juha jää eläkkeelle marraskuun lopussa eikä seuraajan rekrytointi ole vielä käynnissä.

Dokumentointia Juha tekee mm. Signumissa julkaistavaan artikkeliin ja sen laajempaan versioon jne, siirtymäprosessi mahdollisimman sujuvaksi.

Tulossa myös Tietohuollon sanaston uusi versio. On tärkeää saada terminologia suomeksi. Kotuksen kanssa on ollut keskustelua tieteen termiehdotuksia käsittelevästä Kielikellon artikkelista.

Juhan pitkä historia ja osaaminen (mm. läpi [Tietohuoltokomitean](#) historian ja monien nyt keskeisten järjestelmien ja ratkaisujen alusta saakka). Kiitokset Juhalle hänen jakamistaan tiedoista ja näkemyksistä!